Aus der Universitäts-Kinderklinik Hamburg-Eppendorf
Direktor: Professor Dr. Degkwitz

Ist die Rachitis in den letzten fünf Jahren häufiger geworden?

Untersucht an den Ergebnissen der Säuglings- und Kleinkinderberatungsstelle in der Ludolfstraße in Hamburg. (Ärztliche Betreuung durch die Universitäts-Kinderklinik Eppendorf.)

INAUGURAL-DISSERTATION

zur Erlangung der medizinischen Doktorwürde der Medizinischen Fakultät der Hansischen Universität

vorgelegt von

HANS KIRSCH
aus Emden/Ostfr.

Hamburg 1937

Gutachter: Prof. Dr. Degkwitz

Gedruckt mit Genehmigung der Medizinischen Fakultät
der Universität Hamburg

R.UNIV.
BIBLIOTHEEK
LEIDEN

Druck: A. Preilipper, Hamburg 11, Admiralitätstr. 16 / Fernruf 36 50 89

MEINEN LIEBEN ELTERN
IN DANKBARKEIT GEWIDMET!

Es war mir die Aufgabe gestellt, an einer großen Anzahl von Kindern und über einen Zeitraum von fünf Jahren hin (vom 1. Juni 1931 bis 1. Juni 1936) statistisch zu untersuchen, ob die Rachitis in der genannten Zeitperiode an Häufigkeit zugenommen hat. An der Universitäts-Kinderklinik Eppendorf war nämlich in den letzten Jahren der Eindruck entstanden, als sei eine Zunahme der Rachitismorbidität aufgetreten.

Bei der Durchführung der Statistik wurden die laufenden Beobachtungen seitens des Arztes in den Beratungsstunden und der Fürsorgeschwestern bei ihren Hausbesuchen zugrundegelegt. Es wurden über 3000 Säuglings- und Kleinkindergesundheitsbögen bearbeitet, und zwar nach folgenden Gesichtspunkten:

Die Statistik wurde für jedes Jahr gesondert aufgestellt. Die einzelnen Zeitabschnitte reichten vom 1. Juni 1931 bis 1. Juni 1932, vom 1. Juni 1932 bis 1. Juni 1933 usw. bis 1. Juni 1935 bis 1. Juni 1936. Für jeden Zeitabschnitt wurden dann a) die Zahl der laufend in Beobachtung gewesenen Kinder im rachitisfähigen Alter, b) die an Rachitis erkrankten Kinder und das Alter, in dem sie erkrankt sind, ermittelt. Ferner wurde bei jedem rachitisch gewordenen Kinde noch eine kurze Angabe über die sozialen Verhältnisse, aus denen es stammt, aufgenommen und nach dem jahreszeitlichen Auftreten der Erkrankung festgestellt, ob es sich um eine Winter- oder eine Sommerrachitis handelte.

Vor Wiedergabe einer auszugsweisen tabellarischen Übersicht der in den fünf Zeitperioden zur Beobachtung gekommenen rachitischen Kinder sind noch verschiedene Begriffe zu erklären, die in der vorliegenden Statistik von Bedeutung sind: Kinder im rachitisfähigen Alter sind solche vom vollendeten 3. Lebensmonat bis zum vollendeten 3. Lebensjahr. Eine Sommerrachitis ist in der Zeit vom 1. Juni bis 30. September entstanden, eine Winterrachitis in der Zeit vom 1. Oktober bis 31. Mai.

Tabelle 1.

Lfd. Nr.	Name abgek.	Alter	Lfd. Nr.	Name abgek.	Alter	Lfd. Nr.	Name abgek.	Alter
	1. 6. 1931—1. 6. 1932		6	R. Kö.	7 M.	12	E. Br.	12 M.
1	E. Di.	7 M.	7	H. We.	4 M.	13	H. Hei.	3 M.
2	H. Ro.	7 M.	8	G. Sch.	4 M.	14	M. Sei.	5 M.
3	G. Bi.	3 M.	9	H. Mo.	5 M.	15	H. Ma.	12 M.
4	H. Pe.	8 M.	10	F. La.	5 M.	16	E. Mü.	7 M.
5	W. Vk.	5 M.	11	A. Kä.	5 M.	17	H. Cl.	12 M.

Lfd. Nr.	Name abgek.	Alter	Lfd. Nr.	Name abgek.	Alter	Lfd. Nr.	Name abgek.	Alter
18	R. Ha.	6 M.	74	H. Rü.	6 M.	14	W. Sto.	6 M.
19	G. Mu.	8 M.	75	J. Schl.	13 M.	15	H. Wa.	5 M.
20	J. Ko.	2 J.	76	H. Kli.	5 M.	16	E. Pu.	8 M.
21	W. Frö.	6 M.	77	L. Li.	9 M.	17	G. Bo.	6 M.
22	E. Wo.	5 M.	78	H. Mei.	8 M.	18	E. Ha.	5 M.
23	H. Bu.	5 M.	79	H. Wi.	10 M.	19	J. Bu.	6 M.
24	A. Sa.	12 M.	80	R. Dra.	4 M.	20	D. Br.	6 M.
25	G. B.	4 M.	81	H. Lem.	5 M.	21	R. Stu.	5 M.
26	L. Po.	9 M.	82	K. H. Wie.	6 M.	22	G. La.	9 M.
27	K. Zi.	9 M.	83	W. Ad.	3 M.	23	W. Tho.	3 M.
28	K. Sch.	9 M.	84	U. Wu.	9 M.	24	D. Bri.	4 M.
29	E. Za.	1 J. 4 M.	85	F. Ger.	4 M.	25	J. Bre.	4 M.
30	R. Ge.	7 M.	86	H. Re.	10 M.	26	J. Tho.	10 M.
31	H. Ba.	1 J. 7 M.	87	G. Wi.	5 M.	27	W. Tho.	14 M.
32	R. Bo.	10 M.	88	P. Sch.	6 M.	28	H. Di.	4 M.
33	A. Bu.	10 M.	89	P. Schm.	3 M.	29	D. Rei.	10 M.
34	G. Gie.	12 M.	90	G. Nie.	7 M.	30	H. Ho.	6 M.
35	G. Hi.	1 J. 8 M.	91	H. Rie.	5 M.	31	H. Pe.	5 M.
36	K. Jo.	8 M.	92	E. Er.	4 M.	32	J. Pe.	1 J. 5 M.
37	J. Me.	1 J. 11 M.	93	K. Ew.	6 M.	33	R. An.	9 M.
38	H. Pu.	1 J. 5 M.	94	F. Bi.	2 J. 9 M.	34	B. Ho.	4 M.
39	J. Pu.	12 M.	95	J. No.	6 M.	35	W. Ov.	14 M.
40	K. H. Ra.	1 J. 4 M.	96	G. Schr.	9 M.	36	M. La.	14 M.
41	G. Ra.	1 J. 7 M.	97	J. Eb.	6 M.	37	L. Hei.	8 M.
42	C. Rei.	2 J. 6 M.	98	K. H. Ba.	10 M.	38	G. Eng.	4 M.
43	H. Rei.	2 J. 5 M.	99	O. Ah.	5 M.	39	H. Schw.	12 M.
44	J. Rie.	10 M.	100	H. Bo.	4 M.	40	R. Qu.	6 M.
45	E. Stei.	2 J. 1 M.	101	H. J. Fr.	6 M.	41	K. H. Ze.	1 J. 3 M.
46	H. Sch.	1 J. 3 M.	102	W. Ra.	4 M.	42	U. Tö.	1 J. 7 M.
47	R. Str.	12 M.	103	K. H. Tr.	11 M.	43	A. Bu.	2 J. 3 M.
48	J. Tho.	11 M.	104	E. Za.	1 J. 4 M.	44	G. Hi.	2 J. 6 M.
49	J. Wi.	9 M.	105	C. Wi.	4 M.	45	K. H. Ra.	2 J. 7 M.
50	C. Wi.	1 J. 10 M.	106	F. Rie.	9 M.	46	H. Tho.	2 J. 8 M.
51	H. Za.	6 M.	107	L. Eb.	3 M.	47	L. Ti.	2 J.
52	A. Be.	8 M.	108	A. Ho.	3 M.	48	H. Ma.	3 J.
53	J. B.	14 M.	109	G. Rö.	4 M.	49	R. Sei.	6 M.
54	H. Be.	1 J. 8 M.	110	K. W. Gö.	12 M.	50	J. We.	2 J. 3 M.
55	H. Br.	8 M.	111	O. Ro.	4 M.	51	H. Ze.	1 J. 11 M.
56	J. Ma.	13 M.	112	H. He.	7 M.	52	A. Oh.	1 J. 10 M.
57	A. P.	1 J. 2 M.	113	G. Ku.	2 J. 9 M.	53	E. An.	2 J. 4 M.
58	M. Re.	1 J. 3 M.	114	A. Mö.	8 M.	54	G. B.	2 J. 4 M.
59	G. Sa.	12 M.				55	E. Ka.	5 M.
60	R. Sei.	5 M.		1. 6. 1932—1. 6. 1933		56	S. He.	11 M.
61	J. Sey.	4 M.	1	R. Sa.	7 M.	57	J. He.	6 M.
62	H. Schö.	1 J. 2 M.	2	J. Ho.	6 M.	58	H. Sche.	6 M.
63	J. We.	10 M.	3	H. He.	5 M.	59	L. Al.	2 J.
64	C. Mu.	11 M.	4	H. Pr.	6 M.	60	E. Schm.	1 J. 1 M.
65	J. Mu.	1 J. 4 M.	5	R. Sch.	9 M.	61	G. Can.	9 M.
66	J. Dö.	12 M.	6	J. Wi.	14 M.	62	H. Rü.	10 M.
67	G. Bu.	1 J. 4 M.	7	H. Hey.	11 M.	63	W. Pa.	4 M.
68	G. Be.	13 M.	8	W. Hi.	6 M.	64	E. Schl.	4 M.
69	G. Sty.	1 J. 2 M.	9	H. Kli.	7 M.	65	L. La.	6 M.
70	H. Schw.	4 M.	10	K. H. We.	10 M.	66	H. Kl.	1 J. 4 M.
71	M. Pe.	4 M.	11	A. Lü.	13 M.	67	H. Schu.	6 M.
72	L. We.	8 M.	12	E. Ho.	13 M.	68	H. Sche.	7 M.
73	D. Str.	3 M.	13	R. Sch.	9 M.	69	R. Rei.	5 M.

Lfd. Nr.	Name abgek.	Alter
70	U. Zö.	5 M.
71	G. Wa.	3 M.
72	L. Li.	1 J. 8 M.
73	H. Mei.	1 J. 2 M.
74	H. Wi.	1 J. 2 M.
75	R. Dra.	11 M.
76	A. Old.	7 M.
77	W. Adr.	1 J. 2 M.
78	E. He.	3 M.
79	W. Krö.	5 M.
80	H. Red.	12 M.
81	H. H. Lö.	4 M.
82	S. Beu.	5 M.
83	H. Tör.	6 M.
84	H. Sö.	4 M.
85	E. Erd.	7 M.
86	H. W. Gar.	7 M.
87	U. Arn.	4 M.
88	K. Ew.	1 J. 3 M.
89	H. Scha.	6 M.
90	K. H. So.	1 J. 1 M.
91	L. Bu.	10 M.
92	H. Kü.	9 M.
93	J. Kra.	7 M.
94	M. Wil.	6 M.
95	G. Krü.	6 M.
96	H. Bor.	5 M.
97	H. Schm.	9 M.
98	E. Pan.	8 M.
99	W. Ram.	8 M.
100	H. Ger.	1 J. 2 M.
101	M. Bö.	6 M.
102	J. Hab.	7 M.
103	G. Schn.	8 M.
104	G. Ger.	4 M.
105	U. Ha.	1 J. 4 M.
106	G. Rö.	10 M.
107	L. Reu.	7 M.
108	H. Wal.	4 M.
109	O. Ro.	4 M.
110	G. Jah.	1 J. 2 M.
111	U. Fla.	9 M.
112	H. Sö.	7 M.
113	B. Lü.	8 M.
114	L. Po.	5 M.
115	G. Roh.	4 M.
116	G. Cor.	9 M.
117	M. Kem.	5 M.
118	U. Kap.	1 J. 6 M.
119	A. Lip.	6 M.
120	H. Lu.	3 M.
121	R. Schl.	8 M.
122	A. Möl.	12 M.
123	E. Mem.	3 M.
124	E. M. Ha.	3 M.
125	R. Ber.	1 J. 6 M.
126	E. Die.	5 M.
127	C. Wi.	10 M.
128	H. Gam.	6 M.
129	H. Med.	4 M.
130	G. Bo.	6 M.
131	G. Spie.	10 M.
132	D. Dit.	6 M.

1. 6. 1933—1. 6. 1934

Lfd. Nr.	Name abgek.	Alter
1	J. Tra.	11 M.
2	H. Sam.	7 M.
3	W. Sche.	4 M.
4	H. Fel.	7 M.
5	J. Stu.	5 M.
6	H. G. Kle.	4 M.
7	J. Sti.	4 M.
8	U. Schr.	5 M.
9	H. Dau.	5 M.
10	G. Pet.	5 M.
11	J. Bra.	4 M.
12	R. Scho.	6 M.
13	R. Lak.	7 M.
14	F. Mum.	8 M.
15	E. Böt.	4 M.
16	W. Be.	7 M.
17	U. Cla.	4 M.
18	J. Hin.	3 M.
19	G. Schi.	4 M.
20	E. Wu.	9 M.
21	W. Schr.	5 M.
22	J. Ral.	4 M.
23	E. Kle.	1 J. 5 M.
24	D. Die.	4 M.
25	R. Wat.	13 M.
26	I. Pum.	1 J. 11 M.
27	R. Schn.	8 M.
28	U. Gre.	9 M.
29	A. Kim.	8 M.
30	G. Kuh.	10 M.
31	M. Ess.	2 J.
32	J. Ga.	4 M.
33	G. Brie.	1 J. 5 M.
34	W. Dar.	10 M.
35	W. Eb.	4 M.
36	S. Maa.	5 M.
37	H. Bet.	1 J. 4 M.
38	W. Bau.	3 M.
39	E. Roth.	7 M.
40	J. Kra.	13 M.
41	U. Qua.	5 M.
42	K. H. Je.	2 J.
43	H. Töp.	3 M.
44	R. Ger.	2 J. 8 M.
45	W. Blu.	2 J. 4 M.
46	W. Pe.	5 M.
47	H. Pet.	3 M.
48	K. H. Al.	10 M.
49	H. Heu.	5 M.
50	L. Al.	2 J. 10 M.
51	M. Ree.	3 M.
52	H. Ree.	3 M.
53	H. C. Be.	5 M.
54	J. Plo.	5 M.
55	H. We.	5 M.
56	J. Fu.	3 M.
57	E. Schl.	12 M.
58	H. Schm.	3 M.
59	G. Mar.	9 M.
60	L. He.	7 M.
61	H. Hag.	3 M.
62	E. Sch.	7 M.
63	W. Zö.	6 M.
64	G. Neu.	9 M.
65	W. Bau.	2 J.
66	H. Ar.	6 M.
67	G. Ger.	8 M.
68	C. Si.	7 M.
69	R. Bra.	1 J. 5 M.
70	J. Kau.	5 M.
71	G. Fra.	3 M.
72	J. Schl.	3 M.
73	J. Tro.	8 M.
74	K. H. So.	1 J. 6 M.
75	L. Bur.	1 J. 7 M.
76	R. Bur.	5 M.
77	E. Rie.	10 M.
78	U. Hol.	11 M.
79	R. Zim.	2 J. 7 M.
80	E. Zim.	4 M.
81	L. Möl.	3 M.
82	J. Eich.	8 M.
83	A. Möl.	6 M.
84	H. Bor.	1 J. 6 M.
85	K. Leh.	8 M.
86	H. Gli.	7 M.
87	W. Rö.	4 M.
88	R. Schl.	3 M.
89	J. Ell.	4 M.
90	J. Do.	4 M.
91	H. Bru.	4 M.
92	G. Schn.	1 J. 7 M.
93	G. Reh.	3 M.
94	E. W. Hi.	1 J. 10 M.
95	G. Ger.	9 M.
96	M. Hah.	12 M.
97	G. Die.	6 M.
98	H. Pet.	12 M.
99	H. Häd.	8 M.
100	G. Pee.	3 M.
101	H. Wal.	9 M.
102	K. Ha.	5 M.
103	E. Wul.	8 M.

Lfd. Nr.	Name abgek.	Alter
104	H. Hei.	3 M.
105	H. Pet.	3 M.
106	H. Ad.	11 M.
107	M. Mey.	1 J. 7 M.
108	J. Höp.	5 M.
109	J. Joh.	10 M.
110	H. Kna.	4 M.
111	R. Gün.	3 M.
112	H. Lut.	12 M.
113	E. Has.	3 M.
114	G. Frö.	5 M.
115	J. F. Me.	5 M.
116	E. M. Ha.	13 M.
117	D. Schw.	4 M.
118	E. Die.	8 M.
119	M. Will.	7 M.
120	R. Ot.	9 M.
121	G. Bod.	1 J. 2 M.

1. 6. 1934—1. 6. 1935

Lfd. Nr.	Name abgek.	Alter
1	M. v. Ke.	6 M.
2	M. Wi.	12 M.
3	A. K. Scha.	6 M.
4	H. Sche.	4 M.
5	U. Her.	7 M.
6	D. Oet.	4 M.
7	H. Pab.	13 M.
8	R. Boo.	5 M.
9	T. Har.	4 M.
10	A. Oel.	6 M.
11	K. Oel.	12 M.
12	H. Len.	7 M.
13	M. Wir.	6 M.
14	R. Tim.	8 M.
15	M. Alt.	3 M.
16	E. Hin.	4 M.
17	G. Cla.	4 M.
18	U. Rie.	3 M.
19	H. Höf.	3 M.
20	W. Rei.	4 M.
21	G. Schü.	3 M.
22	R. Sach.	12 M.
23	G. Ste.	5 M.
24	P. Web.	3 M.
25	J. Ble.	3 M.
26	J. Mich.	4 M.
27	G. Kre.	5 M.
28	J. Buc.	11 M.
29	K. Sve.	4 M.
30	R. Ih.	7 M.
31	W. Die.	1 J. 4 M.
32	J. Len.	3 J.
33	E. Schü.	4 M.
34	C. Kan.	3 M.
35	E. Bru.	3 M.
36	H. Tie.	3 M.
37	M. Bra.	12 M.
38	K. Neb.	5 M.
39	R. Hin.	4 M.
40	W. Lan.	4 M.
41	J. Kar.	3 M.
42	E. Ehl.	4 M.
43	C. Har.	1 J. 6 M.
44	O. Schm.	3 M.
45	B. Brä.	11 M.
46	G. Bec.	12 M.
47	U. Wie.	1 J. 8 M.
48	C. Kub.	2 J. 5 M.
49	J. Bra.	3 M.
50	G. Hei.	3 M.
51	J. Heit.	9 M.
52	K. Fun.	3 M.
53	G. Rad.	4 M.
54	G. Thie.	6 M.
55	H. Schl.	8 M.
56	R. Zim.	7 M.
57	G. Kra.	11 M.
58	G. Knu.	3 M.
59	M. Lan.	3 J.
60	R. Klo.	1 J. 4 M.
61	H. Bie.	8 M.
62	H. Gri.	4 M.
63	S. Maa.	7 M.
64	H. J. Neu.	5 M.
65	J. Rei.	12 M.
66	G. Hof.	3 M.
67	U. Lin.	6 M.
68	W. Bis.	3 M.
69	W. Sto.	3 M.
70	S. Ko.	5 M.
71	P. Arp.	11 M.
72	F. Wed.	6 M.
73	R. Sau.	4 M.
74	J. Schr.	3 M.
75	R. Gam.	3 M.
76	G. Al.	9 M.
77	J. West.	3 M.
78	R. Wal.	1 J. 4 M.
79	G. Pi.	4 M.
80	W. Vo.	7 M.
81	M. Ree.	1 J. 7 M.
82	H. Ree.	1 J. 7 M.
83	K. Bur.	3 M.
84	R. Jan.	8 M.
85	P. Fun.	10 M.
86	J. Fun.	2 J. 1 M.
87	H. Krä.	4 M.
88	E. Schl.	2 J.
89	H. Bün.	3 M.
90	R. Bar.	3 M.
91	P. Sie.	11 M.
92	H. Mik.	6 M.
93	M. Win.	5 M.
94	J. Mem.	11 M.
95	W. Sche.	3 M.
96	W. Wim.	4 M.
97	U. Zöl.	2 J. 8 M.
98	G. Neu.	1 J. 7 M.
99	W. Bru.	8 M.
100	M. Mei.	2 M.
101	H. Wil.	5 M.
102	K. H. Krü.	7 M.
103	L. Woe.	9 M.
104	E. Nie.	2 J. 6 M.
105	El. Nie.	6 M.
106	G. Hel.	13 M.
107	G. Mö.	6 M.
108	R. Bec.	5 M.
109	M. Schm.	11 M.
110	H. Ste.	6 M.
111	H. Zob.	4 M.
112	C. Wol.	3 M.
113	D. Fi.	4 M.
114	U. Gr.	3 M.
115	J. Har.	12 M.
116	R. Bra.	2 J. 3 M.
117	J. Kau.	9 M.
118	E. Auk.	4 M.
119	H. Pal.	4 M.
120	N. Brü.	4 M.
121	G. Fra.	5 M.
122	G. Tim.	7 M.
123	G. Fra.	1 J. 3 M.
124	L. Her.	8 M.
125	H. Ew.	6 M.
126	M. Fra.	3 M.
127	U. Ti.	8 M.
128	G. Bie.	4 M.
129	J. Tro.	1 J. 3 M.
130	L. Krö.	4 M.
131	R. Bur.	8 M.
132	U. Eb.	3 M.
133	E. Baa.	4 M.
134	U. Hu.	4 M.
135	E. Schr.	1 J. 2 M.
136	J. Wan.	13 M.
137	L. Mö.	11 M.
138	J. Eich.	1 J. 3 M.
139	J. Mei.	1 J. 10 M.
140	H. Ba.	6 M.
141	J. Sch.	4 M.
142	H. Beh.	5 M.
143	H. J. Ar.	9 M.
144	K. Pet.	6 M.
145	G. Ste.	3 M.
146	A. Re.	4 M.
147	E. Has.	4 M.
148	J. Ro.	3 M.

Lfd. Nr.	Name abgek.	Alter	Lfd. Nr.	Name abgek.	Alter	Lfd. Nr.	Name abgek.	Alter
149	A. Roh.	5 M.	21	J. Staa.	1 J. 4 M.	77	U. Was.	3 M.
150	K. Lüth.	4 M.	22	F. Ste.	4 M.	78	L. Nie.	8 M.
151	M. Sem.	3 M.	23	E. Beus.	3 M.	79	H. Til.	5 M.
152	H. Wie.	3 M.	24	P. Bau.	7 M.	80	R. Wan.	6 M.
153	G. Wil.	4 M.	25	H. Wer.	11 M.	81	U. Em.	3 M.
154	R. Wal.	5 M.	26	P. Mei.	5 M.	82	H. Tho.	9 M.
155	L. Phro.	3 M.	27	G. Bro.	3 M.	83	A. Schi.	3 M.
156	K. Ja.	1 J. 2 M.	28	G. Oel.	4 M.	84	R. Lem.	5 M.
157	G. Fla.	3 M.	29	U. Völ.	6 M.	85	F. H. Im.	9 M.
158	D. Roid.	4 M.	30	L. Neu.	5 M.	86	C. Schm.	3 M.
159	J. Sa.	5 M.	31	J. Schu.	8 M.	87	J. Knu.	3 M.
160	H. Hei.	6 M.	32	G. Bun.	13 M.	88	G. Hor.	4 M.
161	J. Schä.	3 M.	33	E. Prie.	9 M.	89	H. Lin.	3 M.
162	J. Dwi.	5 M.	34	U. Jo.	5 M.	90	H. Beh.	3 M.
163	R. Wö.	4 M.	35	J. Ha.	4 M.	91	C. Det.	11 M.
164	M. Mey.	2 J. 8 M.	36	G. Schü.	6 M.	92	U. Bin.	5 M.
165	H. War.	3 M.	37	M. And.	4 M.	93	K. Wul.	1 J. 11 M.
166	H. Fi.	1 J. 1 M.	38	F. Schm.	4 M.	94	K. Bum.	3 M.
167	H. Vog.	5 M.	39	H. Sie.	3 M.	95	S. Mik.	10 M.
168	H. Suc.	3 M.	40	A. Pu.	14 M.	96	H. J. Neu	1 J.
169	E. Deub.	7 M.	41	H. Ber.	3 M.	97	H. Sche.	4 M.
170	U. Wen.	13 M.	42	H. Lah.	3 M.	98	P. Hey.	4 M.
171	R. Gün.	9 M.	43	P. Coh.	14 M.	99	J. Hel.	3 M.
172	H. Ha.	5 M.	44	J. Hag.	7 M.	100	P. Witt.	4 M.
173	W. Schu.	3 M.	45	M. Rin.	12 M.	101	G. Hof.	1 J. 6 M.
174	G. Wei.	9 M.	46	H. Wip.	4 M.	102	U. Lin.	10 M.
175	W. Alb.	4 M.	47	J. Asm.	3 M.	103	G. Maa.	4 M.
176	R. Ham.	3 M.	48	J. Ahr.	3 M.	104	P. Köp.	3 M.
177	J. Plä.	6 M.	49	M. Roth.	5 M.	105	H. Kro.	12 M.
178	M. Will.	1 J. 2 M.	50	L. Pie.	5 M.	106	W. Bis.	13 M.
179	K. Dob.	6 M.	51	T. Ran.	4 M.	107	P. Arp.	1 J. 4 M.
180	E. Lin.	8 M.	52	G. Bra.	6 M.	108	N. Gri.	8 M.
181	J. Lü.	1 J.	53	R. Mik.	6 M.	109	H. Dru.	5 M.
182	W. Web.	7 M.	54	R. Well.	3 M.	110	E. Sim.	8 M.
	1. 6. 1935—1. 6. 1936		55	G. Lan.	4 M.	111	H. Gück.	8 M.
			56	H. Kar.	5 M.	112	J. Schr.	13 M.
1	G. Schw.	6 M.	57	J. Kar.	14 M.	113	G. Brü.	5 M.
2	R. Die.	3 M.	58	E. Ehl.	13 M.	114	G. Al.	1 J. 11 M.
3	B. Schl.	3 M.	59	H. Hen.	3 M.	115	R. Schö.	3 M.
4	J. Drü.	5 M.	60	R. Stri.	7 M.	116	G. Mar.	4 M.
5	W. La.	11 M.	61	H. Blu.	3 M.	117	G. Kla.	12 M.
6	M. Wich.	1 J. 11 M.	62	J. Rath.	4 M.	118	W. Vo.	1 J. 2 M.
7	K. H. Wich.	2 J. 6 M.	63	H. Gra.	6 M.	119	H. Vo.	5 M.
8	J. Ret.	5 M.	64	E. Li.	5 M.	120	K. Bur.	4 M.
9	P. Klei.	4 M.	65	D. Jür.	4 M.	121	R. Scho	4 M.
10	J. Witt.	6 M.	66	U. Lesch.	12 M.	122	U. Hag.	3 M.
11	D. Lat.	8 M.	67	M. Lie.	1 J. 2 M.	123	H. Fra.	9 M.
12	E. Fäß.	11 M.	68	J. Büch.	5 M.	124	G. Bra.	13 M.
13	K. H. Te.	3 M.	69	J. Pri.	4 M.	125	G. Det.	1 J. 2 M.
14	M. Kedd.	6 M.	70	K. Bra.	5 M.	126	P. Zie.	4 M.
15	H. Trz.	4 M.	71	H. Pet.	2 J. 8 M.	127	A. Bä.	6 M.
16	C. Kög.	6 M.	72	J. Wich.	12 M.	128	H. Krä.	12 M.
17	J. Pet.	8 M.	73	L. Tre.	5 M.	129	R. Bar.	1 J 3 M.
18	H. Ük.	5 M.	74	H. Gee.	7 M.	130	G. Cla.	4 M.
19	H. Geer.	5 M.	75	H. Thie.	4 M.	131	C. Mar.	3 M.
20	G. Kre.	6 M.	76	J. Boe.	1 J. 3 M.	132	G. Mar.	2 J. 4 M.

Lfd. Nr.	Name abgek.	Alter	Lfd. Nr.	Name abgek.	Alter	Lfd. Nr.	Name abgek.	Alter
133	H. Wen.	12 M.	177	U. Ing.	4 M.	221	H. Pee.	4 M.
134	C. Beh.	3 M.	178	W. Rib.	8 M.	222	H. Cha.	7 M.
135	P. Stu.	4 M.	179	A. Mey.	3 M.	223	E. Jur.	4 M.
136	W. Sche.	10 M.	180	H. J. Kö.	5 M.	224	H. Ost.	6 M.
137	G. Schr.	4 M.	181	J. Bey.	4 M.	225	Li. Reu.	1 J. 4 M.
138	W. Wim.	1 J. 2 M.	182	E. Klei.	9 M.	226	G. Con.	6 M.
139	W. Bru.	1 J. 3 M.	183	G. Fre.	6 M.	227	R. Tisch.	3 M.
140	M. Mei.	12 M.	184	H. Zur.	3 M.	228	R. Beh.	5 M.
141	H. Blu.	1 J. 2 M.	185	P. Tro.	5 M.	229	L. Phro.	5 M.
142	R. Wis.	3 M.	186	H. Schm.	4 M.	230	E. Ja.	5 M.
143	H. Gal.	10 M.	187	H. Mei.	3 M.	231	K. H. Geb.	13 M.
144	J. Rar.	3 M.	188	W. Mül.	4 M.	232	G. Fisch.	4 M.
145	J. Beh.	1 J. 11 M.	189	U. Lüd.	5 M.	233	W. Her.	3 M.
146	J. Dre.	9 M.	190	K. H. Schr.	5 M.	234	K. Schm.	5 M.
147	A. Gra.	5 M.	191	E. Baa.	5 M.	235	H. Fell.	6 M.
148	H. Böh.	7 M.	192	G. Pep.	1 J. 4 M.	236	E. Mül.	3 M.
149	M. Wul.	1 J. 11 M.	193	W. Wil.	4 M.	237	M. Leh.	1 J. 4 M.
150	R. Beck.	11 M.	194	H. K. La.	3 M.	238	R. Bre.	5 M.
151	H. v. d. H.	4 M.	195	M. Fle.	6 M.	239	K. Zad.	6 M.
152	H. Kor.	8 M.	196	L. Möl.	1 J. 11 M.	240	E. Str.	5 M.
153	G. En.	1 J. 9 M.	197	H. Möl.	6 M.	241	H. Kuh.	7 M.
154	H. Zob.	10 M.	198	A. Möll.	2 J.	242	E. Kem.	3 M.
155	E. Ger.	4 M.	199	E. Mei.	5 M.	243	H. Pet.	10 M.
156	D. Web.	5 M.	200	A. L. Tho.	1 J. 8 M.	244	A. Hof.	11 M.
157	D. Fisch.	7 M.	201	L. Par.	3 M.	245	H. Fisch.	1 J. 8 M.
158	H. Het.	4 M.	202	J. Schi.	7 M.	246	H. Suck.	10 M.
159	R. Ra.	3 M.	203	U. Web.	6 M.	247	M. Wen.	5 M.
160	K. War.	6 M.	204	G. Nöl.	8 M.	248	A. Jak.	5 M.
161	R. Tre.	4 M.	205	U. Beh.	6 M.	249	W. Schu.	4 M.
162	R. Ros.	1 J. 3 M.	206	H. J. Ar.	1 J. 3 M.	250	J. Hin.	3 M.
163	E. Auk.	1 J.	207	W. Zim.	3 M.	251	L. Dir.	4 M.
164	E. Wüst.	5 M.	208	E. Bach.	4 M.	252	W. Alb.	9 M.
165	H. Pal.	10 M.	209	W. Rei.	11 M.	253	M. Möl.	9 M.
166	U. K. Brü.	3 M.	210	K. Mül.	9 M.	254	W. Bad.	13 M.
167	M. Kö.	4 M.	211	E. Schr.	12 M.	255	D. v. d. Th.	3 M.
168	G. Fra.	1 J. 3 M.	212	H. Ha.	8 M.	256	H. Cro.	3 M.
169	G. Schu.	5 M.	213	F. Spie.	2 J. 10 M.	257	H. Ber.	3 M.
170	J. Scheu.	10 M.	214	A. Re.	5 M.	258	J. Plä.	10 M.
171	O. Pre.	4 M.	215	H. Sie.	3 M.	259	A. Krü.	3 M.
172	O. Ot.	3 M.	216	D. Ro.	4 M.	260	K. Dob.	9 M.
173	Wi. v. S.	3 M.	217	A. Roh.	6 M.	261	S. Chr.	3 M.
174	Wo. v. S.	3 M.	218	J. Roh.	3 M.	262	H. Leh.	3 M.
175	D. Har.	3 M.	219	G. Die.	8 M.			
176	O. Sa.	5 M.	220	M. Sem.	1 J. 2 M.			

Zahl der zur Beobachtung gekommenen Kinder im rachtitisfähigen Alter:

1. 6. 1931—1. 6. 1932	288
1. 6. 1932—1. 6. 1933	399
1. 6. 1933—1. 6. 1934	525
1. 6. 1934—1. 6. 1935	657
1. 6. 1935—1. 6. 1936	844

Zahl der beobachteten Fälle von Winter- und Sommerrachitis:

1. 6. 1931—1. 6. 1932 . . .	Winterr. 104	Sommerr. 10
1. 6. 1932—1. 6. 1933 . . .	Winterr. 118	Sommerr. 14
1. 6. 1933—1. 6. 1934 . . .	Winterr. 96	Sommerr. 25
1. 6. 1934—1. 6. 1935 . . .	Winterr. 154	Sommerr. 28
1. 6. 1935—1. 6. 1936 . . .	Winterr. 211	Sommerr. 51

Fassen wir die gefundenen absoluten Zahlenwerte der Tabelle 1 nochmals zusammen und geben sie in ihrem Verhältnis zum 100 wieder, so kommen wir damit zur Tabelle 2. In dieser Übersicht hat auch die Gauß'sche Formel zur Bestimmung der mittleren Fehlerbreite bei einer statistischen Untersuchungsreihe Berücksichtigung gefunden. Die Formel lautet:

$$m = \pm \sqrt{\frac{p \cdot (100 - p)}{n}}$$

In der Formel ist m = mittlerer Fehler, p = %, n = Zahl der Fälle. 3 m = ± x % muß als mittlere Fehlerbreite berücksichtigt werden. Dabei erweist es sich, ob Unterschiede, die sich in der Statistik ergeben, echt sind oder nicht. (Der Wert 3 m ist in der Tabelle 2 in Spalte 5 in Klammern eingesetzt.) Die mittlere Fehlerbreite blieb bei der Angabe der Prozentzahlen der Sommerrachitis unberücksichtigt; die Zahl der Fälle war zu klein, als das ein genauer Wert hätte gewährleistet werden können.

Tabelle 2.

1	2	3	4	5	6	7	8
Zeitabschnitt	Rach.-fäh. Kinder	Rach. Kinder	%	% unt. Berücks. d. mittl. Fehlerbreite	Wint.-Rach.	Somm.-Rach.	% Somm.-Rach.
1. 6. 31—1. 6. 32	288	114	39,58	48,78% (+9,2) 30,38% (—9,2)	104	10	8,77%
1. 6. 32—1. 6. 33	399	132	33,08	40,13% (+7,05) 26,03% (—7,05)	118	14	10,60%
1. 6. 33—1. 6. 34	525	121	23,04	29,54% (+6,5) 16,54% (—6,5)	96	25	20,66%
1. 6. 34—1. 6. 35	657	182	27,70	34,45% (+6,75) 20,95% (—6,75)	154	28	15,38%
1. 6. 35—1. 6. 36	844	262	31,04	35,84% (+4,8) 26,24% (—4,8)	211	51	19,46%

Aus Spalte 4 und 5 der Tabelle 2 ergibt sich, daß gegenüber 1931/32 die Zahl der an Rachitis erkrankten Kinder um rund 9% im Jahre 1935/36 gesunken ist. Vom 1. Juni 1931 bis 1. Juni 1934 ist ein stetiger prozentualer Rückgang der Erkrankungsziffer aus der Tabelle ersichtlich. Vom 1. Juni 1934 bis 1. Juni 1936 ist dann wieder ein Ansteigen um 8% zu verzeichnen. Als Ergebnis der vorliegenden Statistik kann somit die Frage des Themas der Arbeit verneint werden. Es verdient vielleicht, am Schluß dieser Ausführungen hervorgehoben

zu werden, daß sich bei der Betrachtung der sozialen Schichtung der Bevölkerung in dem von der Beratungsstelle in der Ludolfstraße versorgten Stadtbezirk ein sehr günstiges Bild hinsichtlich der wirtschaftlichen Verhältnisse, der Wohnweise, der Wohnungshygiene und der Pflege der Kinder bietet. Nur 29 von den 2713 Kindern im rachitisfähigen Alter, die durch die Statistik erfaßt wurden, wuchsen unter ausgesprochen ungünstigen äußeren Bedingungen auf. Es wäre wertvoll, die günstigen Ergebnisse der vorliegenden Statistik mit ebenso gewonnenem Zahlenmaterial aus anderen Teilen des Stadtgebietes Hamburg mit einer unter entgegengesetzten Verhältnissen lebenden Bevölkerung vergleichen zu können. Man geht wohl nicht fehl in der Annahme, daß der Rückgang der Rachitis in der Besserung der wirtschaftlichen Lage und in einer intensiveren Fürsorge zu suchen ist.

Für die freundliche Überlassung des Themas dieser Arbeit und für sein jederzeit bereitwilliges Entgegenkommen bei den mancherlei zu klärenden Fragen der Statistik spreche ich Herrn Prof. Dr. Degkwitz meinen verbindlichsten Dank aus.

LEBENSLAUF.

Am 18. November 1910 als Sohn des Oberschullehrers Adolf Kirsch — als Ältester von 8 Geschwistern — in Düsseldorf geboren, kam ich nach vierjähriger Grundschulzeit 1921 in die Sexta des Wilhelms-Gymnasiums in Emden/Ostfr. An dieser Schule erhielt ich 1930 das Reifezeugnis und begann im Sommersemester dieses Jahres mit dem Berufsziel eines Missionsarztes das Medizinstudium in Tübingen. 1932 legte ich dort die ärztliche Vorprüfung ab. Das klinische Studium setzte ich in Tübingen und Hamburg fort. Nach meinem 9. Semester meldete ich mich als Freiwilliger zu einjährigem Heeresdienst; vom 1. November 1934 bis 12. Oktober 1935 diente ich bei der Div.-Nachr.-Abt. 2 in Pasewalk/Pom. Zum Wintersemester 1935/36 nahm ich mein Studium in Hamburg wieder auf und meldete mich hier unter Anrechnung eines Semesters meiner Militärdienstzeit nach kurzer Vorbereitung zum medizinischen Staatsexamen, das ich im Juni 1936 mit dem Prädikat „Sehr gut" bestand. Während meines praktischen Jahres arbeitete ich 6 Monate an der chirurgischen und 4 Monate an der inneren Abteilung des Städtischen Krankenhauses in Altona/E., danach noch 2 Monate an der Universitäts-Kinderklinik Eppendorf. Nach meiner Bestallung als Arzt vom 1. Januar 1937 (rückwirkend) war ich als Volontärarzt am Diakonissen-Krankenhaus „Bethlehem" in Hamburg tätig. Im Winter 1937 leistete ich eine 8wöchige Res.-San.-Offiziersübung beim Heere ab, nach der ich als Unterarzt d. Res. ausschied.

Hans Kirsch.